

ФУНКЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Білозерова Я. В.,

аспірант кафедри політології

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ORCID ID: 0000-0002-3922-0671

ya.vita56@gmail.com

У статті проведено аналіз функцій та ролі інтелектуальної еліти в політичному житті. Встановлено, що в умовах демократичного суспільства інтелектуальна еліта відіграє значну роль, впливаючи на всі сфери суспільного життя, в тому числі і на політичне життя, зокрема на формування політичної еліти, політичну свідомість та політичну культуру членів суспільства, визначення пріоритетів його розвитку та прогнозування суспільно-політичних трансформацій. Запропоновано поділ функцій інтелектуальної еліти на чотири блоки. До основних блоків функцій інтелектуальної еліти в політичному житті віднесені: інформування громадськості та пояснення політичних процесів та явищ, формування політичної свідомості та політичної культури, цілепокладання у розвитку суспільства в цілому та політичної системи зокрема, інтеграція суспільства та раціоналізація суспільно-політичного порядку. Визначено, що до першого блоку належать пізнавальна, консультаційна, контролююча функція, а також критична рефлексія життєво важливих сфер суспільної системи. З'ясовано, що другий блок завдань інтелектуальної еліти представлений аксіологічною функцією та функцією збагачення та розвитку інтелектуальної культури (як ресурсу для політичного розвитку суспільства). Встановлено, що третій функціональний блок складають стратегічна, управлінська та інноваційна функції. Показано, що четвертий блок представлений комунікативною, інтегративною, стабілізаційною, прогностичною функціями, а також функцією структурування нової ієрархії і нерівності та функцією раціоналізації існуючого порядку. Обґрунтовано, що основи специфічних функцій інтелектуальної еліти в Україні пов'язані із сучасною політичною ситуацією. Зокрема, визначено, що такі функції, як збереження духовних цінностей, трансляція знань та ідей, вміння служити суспільству, його інформування, допомога в оцінці подій, що відбуваються практично повсюдно, проектується на інтелектуальну еліту. Визначено, що завдяки їх виконанню відбувається консолідація нації, що є запорукою гармонізації політичного життя.

Ключові слова: еліта, інтелектуальна еліта, інтелектуалізм, функції інтелектуальної еліти, політичне життя.

Постановка проблеми. Роль інтелектуальної еліти в суспільстві пов'язана з виробництвом та поширенням знань та ідей, формуванням інтелектуального потенціалу суспільства, інформуванням його про події та допомогою в їх оцінці. Також слід відзначити особливості інтелектуальної еліти. По суті, вона позбавлена влади і не має ніяких реальних ресурсів її здійснення. На відміну від бізнес-еліти, вона позбавлена грошей, не має знарядь примусу, як правляча політична еліта та бюрократія. Але її вплив ґрунтується на інформації, ідеях та оцінках, які вона продукує та поширює. Інтелектуальна еліта живить своїми продуктами і владу, і бізнес, і саме суспільство, формуючи його настрої та свідомість, ідеологію, соціальні інститути та цінності. Тому, враховуючи особливу роль інтелектуальної еліти, слід звернути увагу на можливість створення альянсу еліт, який би включав політичну, економічну та інтелектуальну еліти. Цей альянс (влада – бізнес – інтелект) надав би реальну допомогу у вирішенні проблем, пов'язаних із територіальним та державним розвитком.

Варто відзначити, що до проблеми елітарності суспільства часто звертаються науковці, аналізуючи національну еліту України (наприклад, З. Атаманюк, К. Баранцева, Ю. Войтенко, О. Коваль). Питання ролі політичної еліти також ґрунтовно проаналізовано вітчизняними вченими. Так, теоретичні аспекти розвитку ідеї політичної еліти досліджені Н. Дубовик, Т. Костюченко, Л. Мельник. Історія

розвитку політико-управлінської еліти України була розкрита Л. Харченко, Л. Козловською, Л. Мандзій, С. Щербиною. Питання легітимації політичної еліти та її роль в державотворенні стали предметом досліджень В. Горобця, Л. Дащаківської, Ю. Конотопцевої, Є. Остренко. Особливості сучасної політико-управлінської еліти визначені в роботах О. Крюкова, О. Науменко, О. Постолювської, Л. Хорішко та інших.

Однак інтелектуальна еліта не стала предметом політологічних досліджень, залишаючись в полі зору переважно соціологів, істориків та філософів, серед яких варто відзначити роботи К. Діденко, В. Кононенко, К. Михайльової, В. Омельченко, О. Фоміна. Отже, актуальним є вивчення функцій та ролі інтелектуальної еліти в політичному житті суспільства.

Мета статті – визначити функції інтелектуальної еліти, які вона виконує у політичному житті сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи інтелектуальну еліту з позиції політології, слід визначити та окреслити критерії приналежності до неї. У даному випадку важливим є розуміння сутності інтелектуалізму, а також саме поняття еліти.

Поняття «еліта» є соціальним феноменом та включає в себе провідну роль відповідної соціальної групи у функціонуванні та розвитку суспільства. Тому приналежність до інтелектуальної еліти визначається участю індивіда у прокладанні ключових векторів культурно-інтелектуального розвитку суспільства, у створенні чи оформленні нових етико-поведінкових моделей, наукових поглядів, філософських систем тощо. Цей критерій допомагає відрізнити представників інтелектуальної еліти від інтелектуалів-одинаків, які не внесли ніякого істотного вкладу у створення духовно-інтелектуального вигляду своєї або наступної епохи. Також важливо звертати увагу на те, чи сприймається та чи інша людина саме як інтелектуал, як авторитет саме у розумовому аспекті. Варто відзначити, що важливим фактором, який робить людину представником інтелектуальної еліти, є її причетність до вищої освіти відповідно до історичних вимог, поза якими інтелектуал практично не міг сформуватися.

Згідно із трактуванням Енциклопедії сучасної України, інтелектуалізм (від лат. *intellectualis* – розумовий) – це «напрям у філософії та психології, який розглядає пізнання насамперед через інтелект, абсолютизує мислення, відмежовуючи їх від емпірики; пріоритет розуму над сферою чуттєвості; насиченість думками та ідеями, концептуальна змістовність, вияв розумового й духовного начал» (Мойсеїв, 2011).

Слід зазначити, що основи інтелектуалізму, а також з'ясування сутності інтелектуальної еліти можна побачити в античній філософії. Зокрема, Сократ, Платон та Аристотель, визначаючи структуру суспільства та систему управління ним, говорили про еліту аристократії, вважаючи що управління суспільством мають здійснювати філософи-мудреці. Звідси з'явився термін «аристократія духу», запропонований Платоном (Платон, 2000). Отже, автори доби найбільш продуктивним вважали саме інтелект, за допомогою якого можливо організувати ефективне управління суспільством та державою.

Новим етапом розвитку уявлень про інтелектуалізм можна вважати період Нового часу з появою ідеї епохи Просвітництва про необмежені можливості людського розуму та його високий суспільний авторитет. Таким чином, інтелектуалізм як явище виникає в добу Просвітництва в Європі. Саме завдяки інтелекту відбувається розвиток філософії, науки та техніки, поява нових технологій. На думку І. Мойсеєва, «інтелектуалізм, втілений в інформаційних технологіях та комп'ютерних мережах, реалізується у глобальному штучному інтелекті, який фактично керує техносферою і визначає режим життєдіяльності сучасного суспільства» (Мойсеїв, 2011). Проте інтелектуалізм має бути врівноважений моральними та духовними принципами для того, щоб приносити користь суспільству та не шкодити йому.

Інтелектуальному життю суспільства притаманна як інтелектуальна традиція (форма накопичення і передачі знань), так і інтенсивна інтелектуальна творчість. Представники інтелектуальної еліти крім освіти, ерудиції та начитаності, повинні мати також здатність до творчості, вміння використовувати свої знання для вироблення оригінального та нового у сфері розумової діяльності. Для справжнього інтелектуала розумова праця та інтелектуальна творчість є засобом життя, екзистенційним потягом до пошуку істини. Так, А. Тойнбі у своїх роботах дає найвищу оцінку інтелектуальній еліті. В рамках своєї теорії «виклику та відповіді» дослідник зазначає, що відповіді на виклики оточуючого середовища дає творча меншість – «творці-одинаки» та «соціальні групи творців» (Toynbee, 1988), тобто інтелектуали. Автор вважає, що «інтелектуальна еліта – хоча і є невеликою за розміром, але найціннішою». Основа його концепції в тому, що «єдиним справжнім творцем всіх досягнень є інтелект. Інтелект – найбільше багатство країни» (Тойнбі, 1995). Тому слід враховувати принципи збереження та поповнення інтелектуальної еліти у суспільстві. Навіть за варваризації суспільство насамперед зберігає свою еліту, якщо саме не розпадається. Звідси випливає, що формування еліт є консервативною тенденцією суспільства.

А. Тойнбі вважає, що в ідеалі інтелектуали мають увійти до політичної еліти, саме так вони забезпечать стабільний розвиток держави та ефективну взаємодію влади та суспільства. Водночас інші дослідники розглядають інтелектуалів як проміжну ланку між суспільством та політичною елітою. На мою думку, така точка зору є вірною. Саме незалежне становище дає інтелектуальній еліті серйозний інструментарій для взаємодії з політичною елітою та соціальними інститутами. Влада на Заході із середини ХХ століття активно залучає інтелектуалів у політичний процес через їхній суттєвий вплив на суспільство та здатність змінити ситуацію. Таке залучення носить форму дорадчих інститутів при органах влади, залучення незалежних експертів та експертних організацій, провідне місце серед яких мають так звані «фабрики думок».

У контексті вищенаведеного варто віднести до рис інтелектуальної еліти не лише інтелектуалізм та високий рівень освіти, а й високі морально-етичні якості. Стратегічним завданням інтелектуальної еліти є генерування цінностей та норм, вироблення інноваційних технологій поширення та збереження знань, традицій та етичних норм. Основу такої еліти складають інтелектуали та інтелігенція. На думку А. Грамші, кожна соціальна група створює прошарки інтелігенції, які «надають цій групі однорідність та розуміння її власної специфічної ролі» в економіці, соціальній структурі та політиці (Gramsci, 1991).

Провідним суб'єктом організації інтелектуального життя в демократичному індустріальному та постіндустріальному суспільстві є інтелектуал. За влучним висловом вітчизняного дослідника Я. Пасько, інтелектуали є «новим класом», символом постіндустріальної реальності, рушійною силою мережевого суспільства, однією з підвалин цивілізаційного розвитку кінця ХХ і початку ХХІ століття (Пасько, 2014: 28). Інтелектуала визначають як особу, що володіє певними соціально-професійними якостями, в той час як інтелігент розглядається як ціннісне соціокультурне поняття. Так, П. Голобуцький проводить розмежування даних понять: «Інтелектуали – це люди з видатними природними розумовими здібностями, які здатні генерувати нові знання; інтелігенти – це люди, які є виразниками народної совісті та моралі, які формують соціальні й історичні цілі народу, а також зберігають його духовні цінності» (Голобуцький, 2005: 508). Я. Пасько до ключових характеристик інтелігенції відносить професійність та освітні ознаки (Пасько, 2014: 36).

К. Михайльова дає таке визначення інтелектуальної еліти: «Група, що функціонує у сфері розумової праці, володіє значним інтелектуальним капіталом, відрізняється вищим порівняно із загальною масою населення в тому чи іншому суспільстві рівнем освіти, що поєднується з критичним мисленням, творчими здібностями і високим рівнем мотивації своєї інтелектуальної діяльності; здатна до активної соціально-інноваційної діяльності, втіленої в конкретних результатах, заснованих на високому рівні професійної компетентності і таких, що мають особливе значення для розвитку суспільства» (Михайльова, 2008: 15). На мою думку, інтелектуальна еліта, як головний виробник інтелектуальних знань, включає наукову еліту, творчу еліту, інтелектуалів, що пояснюють соціальні, економічні, політичні та культурні процеси та явища (експертів, журналістів та ін.); діячів системи освіти (Білозерова, 2021: 7–8). Дж. Бренхен (Burnham, 1941) та Г. Лассвелл (Lasswell, 1952) відзначають, що еліта здатна виконати таке завдання в суспільстві, як актуалізація вищих цінностей, що гарантують суспільний добробут, та підготовка психіки мас до прийняття нової соціальної структури.

Л. Гудков та Б. Дубін визначають три провідні функції інтелектуальної еліти: прагнення інноваційної діяльності; критика та селекція соціокультурних та соціально-політичних досягнень суспільства; зберігання та ретрансляція цінностей та знань, які складають інтелектуальний ресурс суспільства (Гудков, Дубінін, 1995: 113). Проте в умовах демократичного розвитку суспільства на неї покладається значно більше функцій.

На мою думку, інтелектуальна еліта відіграє важливу роль в суспільстві в цілому, а також виконує низку функцій, що пов'язані з політичним життям суспільства. Зокрема, фактична реалізація її інтелектуального капіталу відбувається через виконання кількох блоків завдань, в рамках яких реалізуються її функції. Зокрема, до першого блоку можна віднести інформування громадськості та пояснення політичних процесів та явищ. З реалізацією цього напряму пов'язано виконання таких функцій, як пізнавальна (гносеологічна), що полягає в перманентному дослідженні соціокультурної дійсності у найбільш значущих сферах щодо їх вдосконалення і поліпшення, з чого виявляються закономірності, розширюється діапазон знання про суспільство, його культуру та політику. Наступна функція блоку – критична рефлексія життєво важливих сфер суспільної системи, що зачіпають широкі верстви населення (в першу чергу, політичної). Вона передбачає те, що критичний дискурс інтелектуальної еліти є рефлексивним процесом перманентної корекції соціокультурного розвитку відповідно до побудованого аргументованого ідеалу та зразка в умовах політичних трансформацій. До даного блоку примикає також консультативна (або експертна) функція, що включає дієві експертні оцінки подій, що відбуваються, при вирішенні проблемних ситуацій, а також при прийнятті рішень у значущих сферах суспільного життя, внаслідок чого інтелектуальна еліта опосередковано впливає на прийняття таких рішень. Споживачем продукту від виконання такої функції виступає політико-управлінська еліта. До функцій блоку

також можна віднести контролюючу функцію, під якою слід розуміти контроль над ментальною сферою суспільства, розумом та почуттями людей щодо доступу до інформації, інтелектуальних відкриттів та досягнень. З одного боку, інтелектуальна еліта не може допустити інтелектуального та культурного декадансу країни, а з іншого – вивільнити вибуховий зміст культури, а також усіх найновіших досягнень науки на загальний огляд, що неминуче призведе до кардинальних культурних трансформацій з непередбачуваними результатами. Тобто дана функція передбачає певне регулювання обсягів інформації з метою надання широкій громадськості того її об'єму, який остання зможе сприйняти.

Формування політичної свідомості та політичної культури складають зміст другого блоку завдань інтелектуальної еліти. Провідною функцією тут є аксіологічна (ціннісно-нормативна), яка передбачає вироблення засобів захисту культурного ядра соціуму від негативних потрясінь, а також продукування стійкої шкали цінностей відповідно до ідей перманентного розвитку та суспільного прогресу, чим забезпечується ціннісно-нормативна динамічна стійкість адекватно викликам сучасності. Серед інших важливим є формування політичних цінностей та ідей, які в подальшому покладаються в основу суспільно-політичного розвитку на сформованій системі управління суспільством. Ще одна функція в рамках блоку – збагачення та розвиток інтелектуальної культури як одного з ключових її суб'єктів у протиставленні культурі масовій. Дана функція сприяє зростанню рівня загальної та політичної культури громадян, а в результаті – розвитку інтелектуального капіталу.

Третій блок завдань можна представити у вигляді цілепокладання у розвитку суспільства в цілому та політичної системи зокрема. Так, інтелектуальна еліта формує стратегічні вектори розвитку суспільства, координує процес управління культурною і опосередковано іншими сферами. Перша функція блоку – стратегічна, тобто формування стратегії та тактики розвитку суспільства у вигляді вироблення ідеології, концепцій, доктрин, програм, зразків поведінки. Інтелектуальна еліта формує стратегічний вектор соціокультурного розвитку, визначає національні цілі та ідеали, задля досягнення яких можлива мобілізація ресурсів усього суспільства. Саме навколо таких цілей та ідеалів відбувається побудова векторів соціально-політичного розвитку політичною елітою. Друга функція – управлінська, що суттєво відрізняється від аналогічної функції політичної еліти та передбачає особливе культурне та інтелектуальне керівництво суспільством, що визначає логіку історичного розвитку. Авторитет членів інтелектуальної еліти дозволяє розробляти і впроваджувати в масову свідомість моделі поведінки та осмислення соціальної дійсності або ж генерувати в політичну еліту канали впливу на масову свідомість і поведінку людей, визначаючи, зрештою, культурно-історичну динаміку всього суспільства. Остання функція блоку – інноваційна, в основі якої лежить створення принципово нових інтелектуальних продуктів, ідей та інноваційних технологій, що сприяють ефективному розвитку всього суспільства та його успішному позиціонуванню на світовій арені (в першу чергу, це досягається завдяки розробкам в галузі політичного та публічного управління, іміджевої політики тощо).

До четвертого блоку завдань інтелектуальної еліти можна віднести інтеграцію та раціоналізацію суспільно-політичного життя. До функцій блоку слід віднести комунікативну, тобто переклад та інтеграцію різних культурних кодів у єдину комунікативну площину для ефективних загальносоціальних, професійних, міжкультурних та політичних комунікацій як усередині країни, так і за її межами з метою збагачення та розвитку суспільства. Сюди також належить інтегративна функція, що передбачає досягнення загального об'єднаного консенсусу різних соціальних сил щодо культурних, моральних, політичних та інших проблем, що породжуються викликами часу, шляхом подолання міжгрупових протиріч та розбіжностей з-поміж них з урахуванням сформульованих елітою переконань, поглядів, цінностей і ідеалів. Проте слід зазначити, що одночасно інтелектуальна еліта виконує і таку функцію, як структурування нової ієрархії та нерівності, що ґрунтується на положеннях природного інтелектуального елітаризму в культурі і пропонує стратифікаційний поділ суспільств на підставі нематеріалістичних критеріїв, інтелектуальної переваги та багатого культурного капіталу, внаслідок чого відбувається природне відокремлення інтелектуальної еліти.

Наступна функція четвертого блоку – стабілізаційна, тобто забезпечення балансу між культурною спадщиною минулого та інноваційними відкриттями, між традиціями та інноваціями з метою їх гармонізації та впорядкування у єдиний дієвий вектор інтелектуального розвитку. Крім того, до даного блоку варто віднести прогностичну функцію, яка передбачає вироблення наукових прогнозів розвитку у ключових сферах (і перш за все у сфері політичного розвитку та публічного управління), визначення тенденцій у розвитку у середньостроковій і довгостроковій перспективі, у найбільш кризових і невизначених ситуаціях. Раціоналізація наявного порядку – це ще одна функція блоку, її мета – знизити рівень нестабільності та невизначеності в нових умовах, створити наново передбачуваний світ шляхом інтелектуалізації та раціоналізації все більш ускладненого по мірі свого розвитку інституційного порядку.

З урахуванням досвіду минулого та враховуючи функціональне призначення інтелектуальної еліти в політичному житті суспільства, сьогодні стає особливо важливим не допустити елітоциду, тобто відбраковування людей вольових, самостійних, талановитих, сумлінних, які мають високий

інтелектуальний рівень. Інтелектуальна еліта повинна регулярно поповнюватися найкращими представниками суспільства, їй потрібне оновлення, попередження накопичення баласту. А для цього має справно працювати механізм соціального ліфту, головна функція якого – підвищення якості інтелектуальної еліти, введення до неї найкращих громадян, найобдарованіших, наділених суспільним темпераментом. Якщо ця функція виконується погано, еліта і суспільство рано чи пізно почне деградувати.

Висновки. В умовах демократичного суспільства інтелектуальна еліта відіграє значну роль у житті суспільства, впливаючи на сферу освіти, науки, творчості, політичне життя, зокрема на формування політичної еліти, політичну свідомість та політичну культуру членів суспільства, визначення пріоритетів його розвитку та прогнозування суспільно-політичних трансформацій. До основних блоків функцій інтелектуальної еліти в політичному житті необхідно віднести: інформування громадськості та пояснення політичних процесів та явищ (пізнавальна, консультаційна, контролююча функція, а також критична рефлексія життєво важливих сфер суспільної системи), формування політичної свідомості та політичної культури (аксіологічна функція та збагачення та розвиток інтелектуальної культури), цілепокладання в розвитку суспільства в цілому та політичній системі зокрема (стратегічна, управлінська, інноваційна функції), інтеграцію суспільства та раціоналізацію суспільно-політичного порядку (комунікативна, інтегративна, стабілізаційна, прогностична функція, структурування нової ієрархії та нерівності та раціоналізація наявного порядку).

Через війну, яка відбувається в Україні, інтелектуальна еліта наділяється частиною специфічних функцій, притаманних українському соціуму, його культурних і ментальних характеристик. Наприклад, такі функції, як збереження духовних цінностей, трансляція знань та ідей, вміння служити суспільству, його інформування, допомога в оцінці подій, що відбуваються, їх «правильного» прочитання та багато інших – практично повсюдно проєктуються на інтелектуальну еліту. Саме завдяки їх виконанню відбувається консолідація нації, що є запорукою гармонізації соціально-політичних процесів та політичного життя в цілому. Тому доцільним є подальше дослідження функцій інтелектуальної еліти в сучасному політичному процесі України.

Bilozerova Ya. Functions of the intellectual elite in the political life of society

The article analyzes the functions and role of the intellectual elite in political life. It is established that in a democratic society the intellectual elite plays a significant role, influencing all spheres of public life, including political life, including the formation of political elite, political consciousness and political culture of society, prioritizing its development and forecasting socio-political transformations. The division of the functions of the intellectual elite into four blocks is proposed. The main blocks of the functions of the intellectual elite in political life include: informing the public and explaining political processes and phenomena, forming political consciousness and political culture, goal setting in the development of society in general and the political system in particular, integration of society and rationalization of socio-political order. It is determined that the first block includes cognitive, consultative, controlling function, as well as critical reflection on vital areas of the social system. It was found that the second block of tasks of the intellectual elite is represented by the axiological function and the function of enrichment and development of intellectual culture (as a resource for the political development of society). It is established that the third functional unit consists of strategic, managerial and innovation functions. It is shown that the fourth block is represented by communicative, integrative, stabilizing, prognostic functions, as well as the function of structuring a new hierarchy and inequality and the function of rationalizing the existing order. It is substantiated that the main specific functions of the intellectual elite in Ukraine are related to the current political situation. In particular, it is determined that such functions as the preservation of spiritual values, transmission of knowledge and ideas, the ability to serve society, informing it, assistance in assessing events that are happening almost everywhere are projected on the intellectual elite. It is determined that due to their implementation the nation is consolidating, which is the key to harmonization of political life.

Key words: elite, intellectual elite, intellectualism, functions of intellectual elite, political life.

Література:

1. Білозерова Я. В. Інтелектуальна еліта в культурній та науковій дипломатії. *European Political and Law Discourse*. 2021. Volume 8. Issue 6. P. 6–13.
2. Голобуцький П. В. Інтелігенція та інтелектуали. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е–Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2005. С. 507–511. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/3.pdf>

3. Гудков Л. Д., Дубин Б. В. Интеллигенция: Заметки о литературно-политических иллюзиях. Харьков : Эпицентр, Фолио, 1995. 187 с.
4. Михайльова К. Г. Интеллектуальна еліта сучасного суспільства: особливості формування та діяльнісний потенціал : автореф. дис. ... д-ра соціал. наук: 22.00.01; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 32 с.
5. Мойсеїв І. К. Інтелектуалізм. *Енциклопедія Сучасної України*. 2011. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12389
6. Пасько Я. Пострадянська інтелігенція: ціннісна маргіналізація чи інтеріоризація європейського культурно-історичного спадку? *Філософська думка*. 2014. № 2. С. 27–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2014_2_5
7. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с. URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat01.htm>
8. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1 / Пер. з англ. В. Шовкуна. Київ : Основи, 1995. 614 с.
9. Toynbee A. A Study of History: Volume I: Abridgement of Volumes I–VI. New York : Oxford University Press, 1988. 630 p.
10. Gramsci A. Selections from Cultural Writings. Ed. by David Forgacs and Geoffrey Nowell-Smith. Cambridge : Harvard University Press, 1991. 448 p.
11. Burnham J. The Managerial Revolution: What is Happening in the World. New York : John Day Co, 1941. 342 p.
12. Lasswell H. The comparative study of elites an introduction and bibliography. Stanford : Stanford University Press, 1952. URL: <https://find.library.spbu.ru/vufind/Record/apa07618070>

References:

1. Bilozeroва, Ya. V. Intelektual'na elita v kul'turnij ta naukovij dy'plomatiyi [Intellectual elite in cultural and scientific diplomacy. European Political and Law Discourse]. *European Political and Law Discourse*. 2021. Volume 8. Issue 6. P. 6–13. [in Ukrainian]
2. Burnham, J. The Managerial Revolution: What is Happening in the World. New York : John Day Co, 1941. 342 p. [in English]
3. Golobucz'kyj, P. V. Inteligenciya ta intelektualy' [Intellectuals and intellectuals]. *Encyklopediya istoriyi Ukrainy: T. 3: E–J / Redkol.: V. A. Smolij (golova) ta in. NAN Ukrainy'. Instytut istoriyi Ukrainy'* [Encyclopedia of the History of Ukraine: Vol. 3: EY / Editor: VA Smolij (chairman) and others. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine]. Ky'yiv [Kyiv] : V-vo "Naukova dumka", 2005. S. 507–511. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/3.pdf> [in Ukrainian]
4. Gramsci, A. Selections from Cultural Writings. Ed. by David Forgacs and Geoffrey Nowell-Smith. Cambridge : Harvard University Press, 1991. 448 p. [in English]
5. Gudkov, L. D., Dubin, B. V. Intelligentsiya: Zаметki o literaturno-politicheskikh illyuziyakh [Intelligentsia: Notes on Literary and Political Illusions]. Khar'kov [Kharkov] : Epitsentr, Folio, 1995. 187 s. [in Russian]
6. Lasswell, H. The comparative study of elites an introduction and bibliography. Stanford : Stanford University Press, 1952. URL: <https://find.library.spbu.ru/vufind/Record/apa07618070> [in English]
7. Mojseyiv, I. K. Intelektualizm [Intellectualism]. *Encyklopediya Suchasnoyi Ukrainy'* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. 2011. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12389 [in Ukrainian]
8. My'xajl'ova, K. G. Intelektual'na elita suchasnogo suspil'stva: osobly'vosti formuvannya ta diyal'nisny'j potencial : avtoref. dy's. ... d-ra social. nauk: 22.00.01; Xark. nac. un-t im. V. N. Karazina [Intellectual elite of modern society: features of formation and activity potential : author's ref. dis. ... Dr. Social. Science: 22.00.01; Hark. nat. Univ. VNKarazin]. Xarkiv [Kharkiv], 2008. 32 s. [in Ukrainian]
9. Pas'ko, Ya. Postradyans'ka intelig'enciya: cinnisna marg'inalizaciya chy' interiory'zaciya yevropejs'kogo kul'turno-istory'chnogo spadku? [Post-Soviet intelligentsia: value marginalization or internalization of European cultural and historical heritage?]. *Filosofs'ka dumka* [Philosophical thought]. 2014. # 2. S. 27–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2014_2_5 [in Ukrainian]
10. Platon. Derzhava / Per. z davn'ogr. D. Koval' [State / Per. from ancient Greek D. Koval]. Ky'yiv [Kyiv] : Osnovy', 2000. 355 s. URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat01.htm> [in Ukrainian]
11. Tojnbi, A. Doslidzhennya istoriyi. Tom 1 / Per. z angl. V. Shovkuna [The study of history. Volume 1 / Per. from English V. Shovkun]. Ky'yiv [Kyiv] : Osnovy', 1995. 614 s. [in Ukrainian]
12. Toynbee, A. A Study of History: Volume I: Abridgement of Volumes I–VI. New York : Oxford University Press, 1988. 630 p. [in English]

Стаття надійшла до редакції 22.02.2022

Стаття рекомендована до друку 29.04.2022